साधु: गोपालकृष्ण:

(अव्ययप्रयोग: युष्मद् शब्दस्य च प्रयोग:)

स्वाधीनताया: पूर्वघटना । एकस्मिन् विद्यालये बहव: छात्रा: पठन्ति स्म । एकदा शिक्षक: छात्राणां परीक्षां कर्तुं चिन्तितवान् । स: छात्रान् पृष्टवान् - 'प्रियशिष्या: ! **यूयं** परीक्षार्थं प्रस्तुता: ?' छात्रा: प्रस्तुता: इति कथितवन्त: । शिक्षक: सूचितवान् - ''**यूयं** सर्वे परीक्षाखातिकां लेखनीं च उन्मोचयत'' ।

छात्रा: खातिकां लेखनीं च उद्घाटितवन्त: । शिक्षक: कृष्णफलके प्रश्नान् लिखितवान् । छात्रा: उत्तराणि लिखित्वा दर्शितवन्त: । तेषु गोपालकृष्ण गोखले अपि आसीत् । शिक्षक: उत्तराणां मूल्याङ्कनं **कृत्वा** गोपालकृष्णम् आहूतवान् - ''अरे गोपाल ! **त्वम् अत्र** आगच्छ ।'' गोपाल: शिक्षकस्य समीपं गतवान् । शिक्षक: कथितवान्- ''अरे ! **त्वया** तु **सम्यक्** लिखितम् । **त्वत्** अधिकम् कोऽपि न लिखितवान् । अत: **तुभ्यम्** एकं पुरस्कारं दातुम् इच्छामि । भो : छात्रा: ! **युष्मासु** एष: गोपाल: श्रेष्ठ: । एष: परीक्षायां सम्यक् लिखितवान् ।''

किन्तु शिक्षकस्य वचनं श्रुत्वा गोपालस्य मुखं म्लानम् अभवत् । तत् दृष्ट्वा शिक्षक: पृष्टवान् - 'अरे गोपाल ! **तव** मुखं किमर्थं म्लानं दृश्यते ?' गोपाल: कथितवान् - ''गुरुदेव ! **युष्माकं** पुरस्कारं **प्राप्तुम्** अहम् अयोग्य: । परीक्षायाम् अहं मित्रस्य साहाय्यं नीतवान् । अहं **युष्मान्** प्रतारितवान् । अहम् **अतीव** लज्जित: । अहं दण्डनीय: ।'' इति कथयन् स: **उच्चै:** क्रन्दितवान् । तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा छात्रा: अपि क्रन्दितवन्त: ।

एतादृशेन सत्यवचनेन शिक्षक: सन्तुष्ट: । स: गोपालम् आलिङ्ग्य कथितवान् - 'साधु बालक! साधु। एष: पुरस्कार: **तव** एव । **तव** सत्यनिष्ठाया: कृते एष: दीयते । **त्वं** सत्यवादी । अत: अहं **त्वयि** अतीव स्निह्यामि । आगामिकाले त्वं भारतस्य महान् सेवक: भविष्यसि । सर्वे चिरकालं **त्वां** स्मरिष्यन्ति ।

कर्तुम्, उन्मोचयत, कृष्णफलकम्, सम्यक्, म्लानम्, प्रतारितवान्, दृष्ट्वा, तव, त्वाम् ।

टिप्पणी

शब्दार्थ :

चिन्तितवान् - चिन्तनं कृतवान् (ଭାବିଲା) ।

दर्शितवन्तः - प्रदर्शनं कृतवन्तः (ଦେଖାଇଲେ) ।

पृष्टवान् - प्रश्नं कृतवान् (ପଚାରିଲା) ।

मूल्याङ्कनम् - अङ्कप्रदानम् (ନମ୍ବର ଦେବା) ।

सूचितवान् - सूचनां दत्तवान् (ସୂଚନା ଦେଲେ) ।

सम्यक् - समीचीनम् (ଠିକ୍ ଭାବରେ) ।

उन्मोचयत - उद्घाटयत (ଖୋଲ) ।

प्रतारितवान् - प्रतारणां कृतवान् (ଠକେଇଛି) ।

कृष्णफलके - श्यामपटे (କଳାପଟାରେ) ।

आलिंग्य - आलिङ्गनं कृत्वा (କୁଣ୍ଢାଇ) ।

परीक्षाखातिकाम् - परीक्षाखातिका (ପରୀକ୍ଷା ଖାତା) ।

युष्माकम् - मान्यार्थे बहुवचनम् (ତୁମର/ଆପଣଙ୍କର)।

युष्मान् - मान्यार्थे बहुवचनम् (ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ / ଆପଣଙ୍କୁ)।

अभ्यास :

उच्चैः पठत, लिखत - **'युष्मद्' शब्दः**

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	त्वम्	युवाम्	यूयम्
द्वितीया	त्वाम्, त्वा	युवाम्, वाम्	युष्मान्, वः
तृतीया	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
चतुर्थी	तुभ्यम्, ते	युवाभ्याम्, वाम्	युष्मभ्यम्, वः
पञ्चमी	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
षष्ठी	तव, ते	युवयोः, वाम्	युष्माकम्, वः
सप्तमी	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

१. **योग्यपदेन शून्यस्थानं पूरयत -**

(क) <u>त्वं</u> कुत्र गच्छसि ? (युष्मद्, १मा, एकवचनम्)

(ख) पिता .... किं वदति ? (युष्मद्, २या, एकवचनम्)

(ग) .... सर्वे भारतीयाः । (युष्मद्, १मा, बहुवचनम्)

(घ) .... विद्यालयः गम्यते ? (युष्मद्, ३या, एकवचनम्)

(ङ) तत्र .... किं क्रियते ? (युष्मद्, ३या, बहुवचनम्)

(च) गोपालः .... जुगुप्सते । (युष्मद्, ५मी, एकवचनम्)

(छ) अहं .... धनं दास्यामि । (युष्मद्, ४र्थी, एकवचनम्)

(ज) शिक्षकः .... विद्यां ददाति । (युष्मद्, ४र्थी, बहुवचनम्)

(झ) .... नाम किम् ? (युष्मद्, ६ष्ठी, एकवचनम्)

(ञ) .... मम विश्वासः नास्ति । (युष्मद्, ७मी, एकवचनम्)

२. **उचितपदेन शून्यस्थानं पूरयत -**

(क) अहं .... एकं विषयं वदिष्यामि । (त्वम्, त्वाम्, यूयम्)

(ख) .... सर्वे उत्तमाः बालकाः । (त्वम्, युवाम्, यूयम्)

(ग) अहं .... एकां कथां कथयामि । (यूयम्, त्वया, युष्मान्)

(घ) शिक्षकः .... पाठं ददाति । (तुभ्यम्, त्वत्, त्वम्,)

(ङ) .... विद्यालयस्य नाम किम् ? (त्वयि, त्वाम्,, तव)

(च) शिक्षकः .... विश्वासं करोति । (त्वयि, त्वाम्,, तव)

(छ) .... कः श्रेष्ठः ? (यूयम्, युष्माभिः, युष्मासु)

(ज) .... तत्र गच्छतम् । (युवाम्, यूयम्, त्वम्)

(झ) .... गृहं कुत्र ? (युष्माभिः, यूयम्, युष्माकम्)

(ञ) .... किं बालेश्वरं गमिष्यथ ? (यूयम्, युष्मान्, युवाम्)

३. **एकपदेन उत्तरं कुरुत -**

(क) शिक्षकः किं कर्त्तुं चिन्तितवान् ?

(ख) छात्राः किं लिखित्वा दर्शितवन्तः ?

(ग) शिक्षकः कृष्णफलके कान् लिखितवान् ?

(घ) गोपालः कस्य समीपं गतवान् ?

(ङ) युष्मासु एषः कः श्रेष्ठः ?

(च) गोपालस्य मुखं किम् अभवत् ?

(छ) केन शिक्षकः सन्तुष्टः ?

४. **शून्यस्थानं पूरयत -**

(क) .... परीक्षार्थं प्रस्तुताः ?

(ख) अरे गोपाल ! .... अत्र आगच्छ ।

(ग) अरे .... तु सम्यक् लिखितम् ।

(घ) .... एकं पुरस्कारं दातुम् इच्छामि ।

(ङ) .... एषः गोपालः श्रेष्ठः ।

(च) अरे गोपाल ! .... मुखं किमर्थं म्लानं दृश्यते ?

(छ) गुरुदेव ! .... पुरस्कारं प्राप्तुम् अहम् अयोग्यः ।

(ज) अहं .... प्रतारितवान् ।

(झ) एषः पुरस्कारः .... एव ।

(ञ) अतः अहं .... अतीव स्निह्यामि ।

(त्वम्, तुभ्यम्, तव, यूयम्, त्वया, युष्मासु, त्वयि, युष्माकम्, तव, युष्मान्)

५. **मातृभाषया अनुवादं कुरुत -**

(क) एकदा शिक्षकः छात्राणां परीक्षां कर्तुं चिन्तितवान् ।

(ख) प्रियशिष्याः ! यूयं परीक्षार्थं प्रस्तुताः ?

(ग) यूयं सर्वे परीक्षाखातिकां लेखनीं च उन्मोचयत ।

(घ) शिक्षकः कृष्णफलके प्रश्नान् लिखितवान् ।

(ङ) अरे गोपाल ! त्वम् अत्र आगच्छ ।

(च) तुभ्यम् एकं पुरस्कारं दातुम् इच्छामि ।

(छ) एषः परीक्षायां सम्यक् लिखितवान् ।

(ज) तव मुखं किमर्थं म्लानं दृश्यते ।

(झ) गुरुदेव ! युष्माकं पुरस्कारं प्राप्तुम् अहम् अयोग्यः ।

(ञ) अहं युष्मान् प्रतारितवान् ।

(ट) तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा छात्राः अपि क्रन्दितवन्तः ।

(ठ) साधु बालक ! साधु, एषः पुरस्कारः तव एव ।

(ड) अतः अहं त्वयि अतीव स्निह्यामि ।

(ढ) आगामिकाले त्वं भारतस्य महान् सेवकः भविष्यसि ।

(ण) सर्वे चिरकालं त्वां स्मरिष्यन्ति ।

६. **विक्षिप्तवर्णैः शब्दं रचयत -**

उदाहरणम् - कः ल बा - बालकः

(१)	ल वि ये द्या	....	(२)	न् वा चि त न्ति	....
(३)	थि क व त न्तः	....	(४)	द्घा उ य ट त	....
(५)	णि उ त्त रा	....	(६)	कृ गो ल ष्णः पा	....
(७)	र स्का पु र म्	....	(८)	नी द ण्ड यः	....
(९)	न्दि त क्र न् वा	....	(१०)	का आ मि ले गा	....

७. **विषयानुसारं स्तम्भमेलनं कुरुत -**

'क' स्तम्भः	**'ख' स्तम्भः**
बहवः	प्रस्तुताः
छात्राः	छात्राः
गोपालस्य	दातुम् इच्छामि
त्वयि	मुखम्
तुभ्यम्	स्निह्यामि

८. **मूलशब्दं लिखत -**

उदा- (क)	छात्राणाम्	=	छात्र	(ख)	यूयम्	=	....
(ग)	प्रश्नान्	=	....	(घ)	आगामिकाले	=	....
(ङ)	लेखनीम्	=	....	(च)	उत्तराणाम्	=	....
(छ)	तुभ्यम्	=	....	(ज)	मित्रस्य	=	....
(झ)	सत्यवचनेन	=	....	(ञ)	त्वयि	=	....

●